

3. Voloshuk, IS 1998. Naukovo-pedagogichni osnovi formuvannya tvorchoyi osobistosti (Scientific pedagogical bases of formation of a creative personality), Kiyiv: *Pedagogichna dumka*, 160 s.
4. Voronkova, VG 2000. Metafizichni vimiri lyudskogo buttya: problema lyudini na zlami tisyacholit (Metaphysical measurements of human being: human problem on a millennium, Zaporizhzhya: *Pavel*, 176 s.
5. Zakon Ukrayini "Pro vishu osvitu" (Law of Ukraine "On Higher Education") 2014. Dokument № 1556-VII, *Vidomosti Verhovnoyi Radi (VVR)*, № 37-38, st. 2004. Dostupno: <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>. [19 kvitnya 2021].
6. Zakon Ukrayini "Pro osvitu" (Law of Ukraine "On Education") 2017. Dokument № 2145-VIII, *Vidomosti Verhovnoyi Radi (VVR)*, № 38-39, st. 380. Dostupno: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>>. [18 kvitnya 2021].
7. Zakon Ukrayini "Pro naukovu ta naukovo-tehnichnu diyalnist" (Law of Ukraine "On Scientific and Scientific-Technical Activity") 2015. Dokument № 848-VIII, *Vidomosti Verhovnoyi Radi (VVR)*, № 3, st. 25. Dostupno: <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>>. [04 kvitnya 2021].
8. Markov, SO 2003. 'Osnovni principii tvorchoyi viperedzhalnoyi vishoyi osviti (Basic principles of creative advanced higher education)', *Naukovij visnik Cherniveckogo universitetu. Pedagogika ta psihologiya*, Chernivci: *Ruta*, №. 185, s. 44-53.
9. Molyako, VO 2006. Zdibnist, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metodika, rezultati doslidzhen (Ability, creativity, giftedness: theory, methodology, research results), Zhitomir: *Ruta*, 320 s.
- a. Guilford, JP 1967. 'Creativity: yesterday, today, tomorrow', *Journal of Creative Behavior*, Vol. p. 3-14.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.32(4)-4

УДК 378.147:811.111

ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕТНОСТІ В УМОВАХ ЗВО

OVERCOMING LANGUAGE BARRIERS IN THE COURSE OF DEVELOPING PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN HEIS

Н. М. Щур

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю забезпечити умови для оволодіння студентами ЗВО іноземними мовами щонайменше на рівні B2.

Постановка проблеми. Вирішення проблеми подолання комунікативних бар'єрів у спілкуванні іноземною мовою забезпечить підвищення рівня ефективності мовленнєвої діяльності та вирішення відповідних комунікативних завдань.

Аналіз останніх досліджень і

Urgency of the research is substantiated by the necessity for providing HEIs' students with the opportunity to master foreign languages at least at level B2.

Target setting. Finding effective ways of overcoming language barriers to communication in a foreign language will increase the efficiency of communicative activities and contribute to performing the relevant communicative tasks.

Actual scientific researches and

публікації. Загалом, проблему комунікативних бар'єрів досліджувало чимало науковців. Однак, ґрунтовних досліджень, присвячених проблемі подолання комунікативних бар'єрів саме у процесі вивчення іноземних мов, досить мало. Найрелевантнішими для нашої наукової розвідки є праці О. Висоцької, А. Массонова, Н. Сопілко та Н. Яковлевої. Разом з тим, проблема вивчення особливостей комунікативних бар'єрів, які виникають у процесі розвитку іноземної професійної компетентності (ІПК) у реальних мовленнєвих ситуаціях, та використання індивідуальних форм організації навчальної діяльності для їх усунення не знайшла належного висвітлення.

Постановка завдання.

Уточнити фактори обумовлення й умови подолання комунікативних бар'єрів, які виникають при спілкуванні іноземною мовою на етапі розвитку ІПК, та обґрунтувати використання мовного коучингу як індивідуальної форми організації навчальної діяльності у процесі їх усунення.

Виклад основного матеріалу. У статті уточнено поняття комунікативних бар'єрів, які виникають у процесі розвитку ІПК, визначено типи та фактори їх обумовлення, а також стратегію й умови їх подолання. Обґрунтовано доцільність використання мовного коучингу як індивідуальної форми організації навчальної діяльності студентів ЗВО у процесі усунення комунікативних бар'єрів.

Висновки: 1) комунікативні бар'єри у процесі розвитку ІПК – це внутрішні перешкоди ефективному спілкуванню іноземною мовою психологічної природи, обумовлені взаємодією мотиваційних, операційних, когнітивних та соціально-психологічних факторів; 2) комунікативні бар'єри виникають лише за несприятливих умов розвитку особистості; 3) найефективнішою стратегією подолання комунікативних бар'єрів у процесі

issues analysis. In general, the problem of language barriers has been studied by many scientists. However, there is very little in-depth research on overcoming language barriers in the course of learning foreign languages. The most relevant investigations for our study are the works of O. Vysotska, A. Massonov, N. Sopilko and N. Yakovleva. Nevertheless, there are two issues that have not been adequately covered. Firstly, it is the peculiarities of language barriers arising in real life communication at the stage of developing professional foreign language competence (PFLC). Secondly, it is the use of one-to-one teaching methods to eliminate the barriers mentioned above.

The research objective. To clarify both the contributing factors of arising and the conditions for overcoming language barriers to communication in a foreign language at the stage of PFLC development and to substantiate the use of language coaching as one of the strategies for one-to-one teaching in the course of eliminating language barriers.

The statement of basic materials. The article clarifies the concept of language barriers arising in the course of PFLC development, identifies both the types and factors of their arising and the strategy and conditions for overcoming them. The study also focuses on using language coaching as one of the strategies for one-to-one teaching in HEIs whilst eliminating language barriers.

Conclusions: 1) language barriers in the course of PFLC development are defined as internal obstacles of psychological nature to the effective communication in a foreign language, caused due to the interaction of motivational, operational, cognitive and socio-psychological factors; 2) language barriers arise only under the unfavorable conditions of personality development; 3) the most effective strategy for overcoming language barriers in the course of learning foreign languages is a

розвитку ІПК є розвивальна, яка може бути успішно реалізована за наступних умов: заповнення прогалін у мовних знаннях і мовленнєвих уміннях; індивідуалізації процесу вивчення іноземних мов; психокорекції тривожності та самооцінки; 4) одним з найоптимальніших способів імплементувати зазначені умови є використання мовного коучингу як індивідуальної форми організації навчальної діяльності.

Ключові слова: комунікативні бар'єри, типи комунікативних бар'єрів, фактори обумовлення комунікативних бар'єрів, психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів, розвиток іншомовної професійної компетентності, вивчення іноземних мов.

developmental one, which can be successfully implemented under the following conditions: bridging the gaps in language knowledge and skills; applying the methods of individualized instruction to teaching foreign languages; implementing the appropriate methods of psycho-correction to relieve anxiety and build up healthy self-esteem; 4) one of the best ways to implement the above-mentioned conditions is the use of language coaching as one of the methods for one-to-one teaching.

Key words: language barriers, the types of language barriers, the factors causing language barriers, psychological and pedagogical conditions for overcoming language barriers, development of foreign language professional competence, learning foreign languages.

Актуальність теми. Однією з обов'язкових вимог, які ставлять до сучасних фахівців і на вітчизняному, і на міжнародному ринку праці, є володіння іноземними мовами, зокрема англійською, щонайменше на рівні B2 відповідно до шкали, зазначеної у “Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”. Ця ж вимога прописана у проєкті Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти, згідно з яким до 2025 року випускники українських ЗВО повинні оволодіти іноземною мовою на рівні, що дозволить їм повноцінно брати участь в освітньому та професійному житті як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зокрема, зазначено, що необхідно “визначити компетентність з володіння англійською мовою обов'язковою компетентністю в стандартах вищої освіти на рівні B2 для всіх спеціальностей бакалаврського рівня, на рівні B2+ з академічним компонентом для всіх спеціальностей магістерського рівня та на рівні B2+ з академічним компонентом для докторів філософії” [10].

Постановка проблеми. Опанувати іноземну мову на рівні B2/B2+ можливо лише шляхом реалізації принципу повного занурення у практику мовлення. Таким чином, вивчення іноземної мови постає як постійний розвиток іншомовної професійної компетентності (ІПК), тобто неперервний процес вдосконалення мовних знань та мовленнєвих умінь, “комунікативної гнучкості, тренованості відповідних когнітивних процесів, емоційної стійкості та активної психологічної включеності у процес спілкування іноземною мовою, який відбувається виключно на основі практичного досвіду” [11, с. 5].

Сучасні реалії розвитку вищої освіти дозволяють реалізовувати вищезазначений принцип вивчення іноземних мов в умовах ЗВО, позаяк вітчизняні студенти, уже починаючи з 2-го курсу навчання, мають можливість брати участь у міжнародних студентських конференціях,

проектах, програмах обміну студентами та в програмах подвійних дипломів, а також проходити стажування закордоном. Відтак, іноземна мова з самого початку формування й розвитку ІПК є необхідним засобом комунікації.

Однак, як показує практика, більшість студентів досить часто стикаються у процесі спілкування іноземною мовою з комунікативними бар'єрами, які перешкоджають ефективному вирішенню комунікативних завдань. З огляду на це, пошук дієвих способів подолання комунікативних бар'єрів набуває особливої актуальності, оскільки сприяє підвищенню ефективності мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз вітчизняної і зарубіжної психолого-педагогічної літератури показав, що загалом проблему психологічних та комунікативних бар'єрів досліджувало чимало науковців. Зокрема, цінними для нашого дослідження є праці А. Массонова [7; 8], у яких висвітлено особливості функціонування психологічних бар'єрів та проаналізовано механізм їх виникнення й подолання.

З іншого боку, проаналізувавши наукові джерела, ми дійшли висновку, що ґрунтовних досліджень, присвячених проблемі подолання психологічних / комунікативних бар'єрів саме у процесі вивчення іноземних мов, досить мало. Найрелевантнішими для нашої наукової розвідки є праці О. Висоцької [3], Н. Сопілко [11] та Н. Яковлевої [15]. Так, Н. Сопілко виокремила і описала складові функціональної структури психологічних бар'єрів, що ускладнюють ефективне оволодіння іноземною мовою у ЗВО, визначила найефективнішу стратегію усунення цих бар'єрів та розробила програму їх подолання. Н. Яковлева виявила фактори виникнення комунікативних бар'єрів під час вивчення іноземних мов, дослідила психолого-педагогічні умови їх подолання у студентів першого курсу ЗВО та розробила програму з реалізації цих умов.

Спільним для цих двох досліджень є те, що обидві науковиці вивчали типи комунікативних бар'єрів, які виникають безпосередньо на заняттях з іноземної мови, та пропонували використовувати для їх подолання фронтальні й групові форми організації навчальної діяльності, зокрема колективно-розподілену (за Н. Яковлевою). Однак, проблема вивчення особливостей комунікативних бар'єрів, які виникають у процесі розвитку ІПК у реальних мовленнєвих ситуаціях, не знайшла належного висвітлення. Крім цього, залишились поза увагою науковців індивідуальні форми організації навчальної діяльності, які можуть бути використані у процесі усунення комунікативних бар'єрів.

Постановка завдання: уточнити фактори обумовлення й умови подолання комунікативних бар'єрів, які виникають при спілкуванні іноземною мовою на етапі розвитку ІПК, та обґрунтувати використання мовного коучингу як індивідуальної форми організації навчальної діяльності у процесі їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши низку визначень, запропонованих сучасними дослідниками [3; 7; 8; 11; 15], ми дійшли висновку, що комунікативний бар'єр – це внутрішня перешкода психологічної природи, що блокує ефективне спілкування у процесі мовленнєвої діяльності. Опрацювання науково-педагогічної літератури [1; 3; 5; 6; 7; 8; 11; 15] дає нам підстави виокремити чотири групи факторів (мотиваційні, операційні, когнітивні, соціально-психологічні), які, у свою

чергу, обумовлюють відповідні типи комунікативних бар'єрів.

До мотиваційних факторів відносять захисну поведінку мовця, що проявляється у ситуаціях спілкування іноземною мовою внаслідок неадекватної самооцінки й рівня домагань. Захисна поведінка в мовленнєвих ситуаціях є проявом захисної мотивації (збереження самооцінки) й перешкоджає ефективному спілкуванню.

Операційними факторами є недостатній рівень сформованості мовної (фонетичної, граматичної, лексичної) та мовленнєвої компетентності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), а також низки комунікативних умінь, необхідних для досягнення мети комунікації: адекватно сприймати, розуміти та реагувати на співрозмовника у процесі спілкування; встановлювати й підтримувати контакт зі співрозмовником шляхом обрання оптимального у психологічному плані стилю спілкування; організувати й координувати спільні дії, здійснювати вплив на поведінку співрозмовників та на прийняття групового рішення; володіти невербальними засобами спілкування

Когнітивні фактори, насамперед, пов'язані з рівнем вираженості аудитивно-когнітивних здатностей: слухової диференційної чутливості (фонематичний та інтонаційний слух), пам'яті (словесно-образна, словесно-логічна, механічна, короткотривала, довготривала, оперативна), мислення (словесно-логічне, індуктивне), лабільності мисленнєво-мовленнєвих процесів (швидкість мовлення, асоціативних процесів, актуалізації знань та обробки нової інформації). Ці здатності, в основі яких лежать задатки, є базою для формування й розвитку здібностей до вивчення іноземних мов (мовних: фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні; мовленнєвих: аудіювання, говоріння, читання, письмо; комунікативних: здатність до емпатії і соціальної перцепції тощо), які, у свою чергу, визначають динаміку (швидкість, легкість, міцність) оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю.

Соціально-психологічні фактори вважають найсуттєвішими перешкодами ефективного спілкування. Ці фактори проявляються у переважанні емоційної напруги над операційною у процесі мовленнєвої діяльності внаслідок негативних установок та переконань, невпевненості у собі, сумнівами в успіху задуманого, побоюваннями можливих труднощів та неприємностей, страх перед невизначеністю ситуації, страх перед аудиторією тощо.

Виникнення вищезазначених типів комунікативних бар'єрів характеризується взаємообумовленістю, оскільки будь-який тип комунікативного бар'єру, якщо він досить сильний за інтенсивністю переживання, може викликати виникнення інших типів бар'єрів [7; 8; 15]. Приміром, індивідуальні особливості пам'яті (когнітивний бар'єр), такі як швидкість, точність, міцність запам'ятовування і готовність до відтворення, можуть бути причиною недостатнього рівня сформованості мовної компетенції (операційний бар'єр), що може провокувати у ситуаціях спілкування іноземною мовою відчуття невпевненості, скутості, розгубленості (соціально-психологічний бар'єр) а це, у свою чергу, може призвести до захисної мотивації (мотиваційний бар'єр), яка проявляється як небажання спілкуватись іноземною мовою і, як наслідок, виникає несформованість мовленнєвої компетенції (операційний бар'єр). Відтак, усунення комунікативного бар'єру одного типу може обумовити зняття

інших бар'єрів.

Комунікативний бар'єр як психологічне явище фіксується тоді, коли у суб'єкта є мотив до виконання певної дії, але він не може її виконати через внутрішні перешкоди, які виявляються у суб'єктивному емоційно-забарвленому несприятливому передбаченні особистістю процесу, результату і наслідків виконання бажаної дії, зумовленого вищезазначеними факторами виникнення комунікативних бар'єрів [3; 7-8]. Внаслідок очікування особистістю такого неблагополучного сценарію розвитку подій знижується мотивація до виконання дії/діяльності та послаблюються вольові зусилля. Це відіграє ключову роль у формуванні комунікативних бар'єрів і викликає тривогу як їх основний симптом, яка призводить до стресу, психічної напруги, скутості, неспокою, стурбованості, хвилювання, нервозності, відчаю, роздратованості, невпевненості, невизначеності, безпомічності, безсилля, фрустрації тощо, а також може провокувати лінощі та прокрастинацію.

Н. Яковлева зазначає, що значні відхилення від рівня помірної тривожності, тобто і високий, і низький рівні, є ознаками наявності комунікативних бар'єрів, зумовлених неадекватною самооцінкою і неадекватним рівнем домагань. Так, підвищення рівня тривожності може бути зумовлене негативною реакцією особистості на "загрозу" завищеної самооцінки. Розбіжності між рівнем домагань особистості (завищений рівень домагань) та її реальними досягненнями, зокрема негативним минулим досвідом, теж можуть провокувати підвищення рівня тривожності внаслідок намагання захистити своє "я" від розчарувань і негативних переживань, пов'язаних з цим. Вкрай низький рівень тривожності є проявом захисної мотивації, тобто "результатом активного витіснення особистістю високої тривоги з метою показати себе з кращого боку" [15, с. 12]. Занижена самооцінка теж може провокувати виникнення комунікативних бар'єрів. Це доводить дослідження, проведене І. М. Ушаковою, відповідно до результатів якого особи з заниженою самооцінкою найчастіше використовують уникнення як стратегію психологічного захисту у спілкуванні [12, с. 292-293].

Отже, комунікативні бар'єри формуються лише за несприятливих умов розвитку особистості, що перешкоджають розкриттю наявного у неї потенціалу. Себто, властивості особистості, головним чином її недоліки, виступають як внутрішні передумови виникнення психологічних бар'єрів. Відтак, бар'єри можна розглядати як складовий елемент механізму і особистісного зростання, і особистісного деформування. Відповідно, комунікативні бар'єри як різновиди психологічних бар'єрів можуть відігравати і негативну, і позитивну роль у діяльності особистості. Негативна роль полягає у гальмуванні чи блокуванні активності, згортанні діяльності та деформуванні особистості, а позитивна – у спонуканні людини до переборювання внутрішньо-особистісних перешкод на шляху до своєї самореалізації. У цьому контексті комунікативні бар'єри виступають як внутрішні протиріччя, що є рушійною силою розвитку психіки. У такий спосіб "проявляється здатність до безмежного розвитку психіки особистості, тобто подолання бар'єру стає джерелом росту потенціалу людини, стимулом розвитку, що допомагає розкрити необмежені можливості людини" [7]. Отже, попередження і подолання комунікативних бар'єрів – це, насамперед, удосконалення властивостей особистості, що підвищує її бар'єростійкість.

Враховуючи вищезазначене, ми погоджуємося з думкою Н. Сопілко

[11], що серед п'яти стратегій подолання психологічних бар'єрів (розвивальної, пасивної, захисної, депресивної, афективно-агресивної) найефективнішою для подолання комунікативних бар'єрів, зокрема і у процесі розвитку ІПК, є розвивальна стратегія. В її основі лежить конструктивний спосіб подолання труднощів, а саме: розвиток активності, стійкості, цілісності, самоконтролю, особистої відповідальності та орієнтації на успіх і досягнення, а також (розвиток) здатностей до самотворення, самоорганізації й саморегуляції. У результаті застосування цієї стратегії відбувається оптимізація навчальної діяльності, з одного боку, та перехід особистості на вищий рівень розвитку, з іншого боку.

На нашу думку, розвивальна стратегія подолання комунікативних бар'єрів студентів ЗВО у процесі розвитку ІПК може бути реалізована за наступних умов: заповнення прогалін у мовних знаннях і мовленнєвих уміннях; індивідуалізації процесу вивчення іноземних мов; психокорекції тривожності та самооцінки.

Прогалини у знаннях, уміннях і навичках вважаємо за доцільне заповнювати шляхом визначення на основі реальних комунікативних потреб конкретних цілей та очікуваних результатів навчальної діяльності, а також підбору відповідного змісту, форм й методів навчання. Крім цього, важливим є сприяння студентам в опануванні компенсаторною стратегією, тобто в оволодінні ними адекватними засобами підтримання комунікації для компенсування недостатніх мовних знань, мовленнєвих умінь та соціального досвіду спілкування [2, с. 29; 13, с. 84). Зазначена стратегія включає такі тактики: *перекладання* (семантичне та мовне спрощення фрази за допомогою використання знайомих лексичних та граматичних одиниць, а також шляхом застосування описової номінації й перифрази); *використання заповнювачів* (певних звуко- та словосполучень) *мовчання* з метою підтримання розмови або вивільнення часу для роздумів; *звернення до співрозмовника за допомогою або повторення висловлювань співрозмовника* з метою стимулювання переосмислення чи уточнення змісту; *використання мови тіла* (міміки, жестів, імітації); *ігнорування* при читанні/прослуховуванні незрозумілої інформації і *здогадування* про тему й ідею тексту/висловлювання за допомогою заголовку, ілюстрацій, ключових слів, контексту, фонових знань, а також шляхом морфологічного аналізу лексичної одиниці та визначення її значення за будовою тощо); *унікання* (відхід від теми при різних формах мовного незнання) або *ініціювання теми спілкування* (пропонування теми розмови, у якій мовець відчувається вільно) [4; 9, с. 69].

Другою умовою імплементації розвиваючої стратегії подолання комунікативних бар'єрів є індивідуалізація процесу навчання ІМ, яка передбачає урахування індивідуально-психологічних та індивідуально-типологічних особливостей засвоєння ІМ, в основі яких лежать аудитивно-когнітивні здатності, ступінь вираженості яких обумовлює рівень розвитку здібностей до вивчення ІМ. Домогтися реалізації цієї умови можливо шляхом адаптації методів і темпу навчання до здібностей й потреб студентів (принцип еkleктизму за С. Торнбері [16]), а також модифікації навчальних матеріалів та підбору завдань, спрямованих на розвиток психічних процесів і особистісних якостей, важливих для оволодіння ІМ. Іншим стрижневим моментом є сприяння студентам у виробленні індивідуального стилю засвоєння ІМ (індивідуальні стратегії запам'ятовування й вправлення) з

урахуванням особливостей їх нервової системи і сформованого раніше стилю навчальної діяльності, а також в оволодінні ними відповідними навчальними стратегіями: стратегії планування й здійснення процесу учіння з метою досягнення визначених цілей навчання, стратегії контролю за розумінням/продукуванням мовлення; стратегії самооцінки результатів учіння та рефлексії мовленнєвої діяльності, сфокусованої на специфічних труднощах та способах їх подолання [4, с. 127-128; 9, с. 70]

Оптимізацію самооцінки та рівня тривожності пропонуємо проводити шляхом психокорекції з використанням когнітивно-поведінкової терапії й ігротерапії. Метою психокорекції є формування у студентів позитивного самосприйняття й здатності до саморегуляції (уміння аналізувати ситуації, які викликають тривогу, заздалегідь продумувати свою поведінку у подібних випадках, помічати помилки і враховувати їх у майбутньому); уміння правильно та обґрунтовано ставитися до результатів власної діяльності, сприймаючи невдачі й помилки як корисний особистий досвід, а недоліки – як джерело розвитку, а також розвивати орієнтацію на засіб діяльності та адекватне ставлення до оцінок і думок інших людей. Ще однією ціллю психокорекції є сприяння студентам в оволодінні *афективними* стратегіями, а саме стратегіями зменшення хвилювання (використання релаксаційних і дихальних технік); стратегіями самозаохочення (позитивне налаштування, самовинагорода, виправданий ризик); стратегіями керування емоційним напруження (обговорення власних почуттів, ведення щоденника власних навчальних досягнень тощо) [4, с. 128-129].

Найоптимальніше реалізовувати вказані вище умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі здійснення мовного коучингу, який розглядаємо як систему заходів, спрямованих на сприяння людині у визначенні та досягненні її комунікативних цілей за мінімальний час й з мінімальними зусиллями шляхом розкриття її потенціалу та створення середовища, яке полегшує її рух до бажаної мети. Основний інструмент коучингу – постановка питань відкритого типу, які спонукають студентів до рефлексії мовленнєвої діяльності. Відтак, коучинг – це не наставництво чи консультування, а технологія модифікації поведінки та мислення людини з метою розвитку вміння ефективно діяти у складних мовленнєвих ситуаціях. [14, с. 144-145].

Мовний коучинг доцільно проводити у три етапи (визначення цілей розвитку ІПК та підготовка до мовленнєвої діяльності, здійснення мовленнєвої діяльності, обговорення результатів мовленнєвої діяльності) під час консультацій у форматі індивідуального супроводу студентів, залучаючи їх у цикл неперервного розвитку ІПК. Загалом, суть цих трьох етапів полягає у наступному: визначення рівня знань/умінь, діагностика й вимірювання здібностей з використанням SWOT аналізу й відповідних тестів, окреслення SMART цілей розвитку ІПК у форматі аналізу комунікативних потреб, побудова та реалізація стратегії їх досягнення, рефлексія досягнутих результатів та продумування наступних кроків розвитку ІПК, відштовхуючись від підсумків рефлексії [14, с. 145-149]. Діагностику комунікативних бар'єрів і підбір способів їх усунення пропонуємо здійснювати на першому етапі (визначення цілей розвитку ІПК), а їх подолання –, починаючи з другої частини першого етапу (підготовка до мовленнєвої діяльності) та закінчуючи третім етапом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже,

комунікативні бар'єри у процесі розвитку ІПК – це внутрішні перешкоди ефективному спілкуванню іноземною мовою психологічної природи, обумовлені взаємодією мотиваційних, операційних, когнітивних та соціально-психологічних факторів. Основною ознакою комунікативних бар'єрів є значне відхилення від рівня помірної тривожності як реакція на неадекватну самооцінку або неадекватний рівень домагань. Відповідно, комунікативні бар'єри виникають лише за несприятливих умов розвитку особистості. Відтак, їх можна розглядати як активізуючими факторами і особистісного деформування, і особистісного вдосконалення.

Враховуючи вищезазначене, найефективнішою стратегією подолання комунікативних бар'єрів у процесі розвитку ІПК є розвивальна, яка може бути успішно реалізована за наступних умов: заповнення прогалін у мовних знаннях і мовленнєвих уміннях; індивідуалізації процесу вивчення іноземних мов; психокорекції тривожності та самооцінки. Одним з найоптимальніших способів імплементувати зазначені умови є використання мовного коучингу як індивідуальної форми організації навчальної діяльності, що дасть змогу вдосконалити ІПК студентів, а відтак і усунути комунікативні бар'єри, шляхом розкриття їхнього потенціалу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та експериментальній перевірці ефективності програми подолання комунікативних бар'єрів у процесі розвитку ІПК студентів ЗВО із застосуванням технології мовного коучингу.

Список використаних джерел:

1. Беляев, БВ 1965. Очерки по психологии обучения иностранным языкам, Москва: *Просвещение*, 229 с.
2. Бескорса, ОС 2016. 'Зміст та шляхи формування англомовної комунікативно-стратегічної компетентності молодших школярів', *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, № 4 (73), с. 26-33.
3. Висоцька, О 2015. 'Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання', *Іноземна філологія*, Вип. 128, с. 285-291.
4. Задорожна, ІП 2013. 'Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови', *Викладання мов у вищих навчальних закладах*, Вип. 22, с. 125-133.
5. Зимняя, ІА 1970. 'Индивидуально-психологические факторы и успешность научения речи на иностранном языке', *Иностр. яз. в шк.*, № 1, с. 37-47.
6. Лозова, ОМ 2010. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови. Навчально-методичний посібник, Київ: *Київський національний лінгвістичний університет*, 102 с.
7. Массонов, АВ 2009. *Психологічні бар'єри в діяльності людини*. Доступно: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/5.pdf.pdf>. [14 Квітень 2021].
8. Массонов, АВ 2014. 'Психологічні бар'єри у професійному самовизначенні особистості', *Психологія і суспільство*, № 2 (56), с. 73-89.
9. Морська, ЛІ 2012. 'Сутність і визначення комунікативних стратегій у професійному дискурсі', *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, № 3, с. 67-74.
10. *Проект Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти*. Доступно: <<https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/#post-6085-footnote-2>>. [14 Квітень 2021].

11. Сопілко, НВ 2008. *Особливості подолання психологічних бар'єрів у студентів у процесі навчання*. Автореф. дис. канд. наук, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, 16 с.
12. Ушакова, ІМ 2015. 'Самооцінка як основа психологічного захисту особистості', *Проблеми екстремальної та кризової психології*, Вип. 17, с. 285-293.
13. Шовковий, В & Шовкова, Т 2018. 'Комунікативно-стратегічна компетентність в контексті розроблення змісту навчання майбутніх філологів німецької мови (початковий етап)', *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, № 2, с. 81-88.
14. Щур, НМ 2020. 'Мовний коучинг як технологія навчання англійської мови професійного спрямування у нелінгвістичних ЗВО', *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Педагогіка та психологія, Випуск 32, с. 143-150.
15. Яковлева, НВ 2003. *Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови*. Автореф. дис. канд. наук, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 25 с.
16. Thornbury, S 2017. *30 Language Teaching Methods*, Cambridge University Press, 130 p.

References:

1. Belyaev, BV 1965. *Ocherki po psihologii obucheniya inostrannym yazykam (Essays on the Psychology of Teaching Foreign Languages)*, Moskva: Prosveshenie, 229 s.
2. Beskorsa, OS 2016. 'Zmist ta shlyahi formuvannya anglo-movnoyi komunikativno-strategichnoyi kompetentnosti molodshih shkolyariv (Content and Ways of Forming Young Learners' Communicative and Strategic Competence in English)', *Duhovnist osobistosti: metodologiya, teoriya i praktika*, № 4 (73), s. 26-33.
3. Visocka, O 2015. 'Psihologichni bar'yeri pid chas vivchennya inozemnih mov: peredumovi formuvannya ta organizaciya podolannya (Psychological Barriers in Foreign Language Learning: Prerequisites of Formation and Organization of Their Overcoming)', *Inozemna filologiya*, Vip. 128, s. 285-291.
4. Zadorozhna, IP 2013. 'Struktura ta zmist navchalno-strategichnoyi kompetentnosti majbutnih uchiteliv anglijskoyi movi (Structure and Contents of Future English Language Teacher's Strategic Competence)', *Vikladannya mov u vishih navchalnih zakladah*, Vip. 22, s. 125-133.
5. Zimnyaya, IA 1970. 'Individualno-psihologicheskie faktory i uspeshnost naucheniya rechi na inostrannom yazyke (Individual Psychological Factors and Succeeding in Mastering Foreign Language Speaking Skills)', *Inostr. yaz. v shk.*, № 1, c. 37-47.
6. Lozova, OM 2010. *Psihologichni aspekti zasvoyennya inozemnoyi movi (Psychological Aspects of Learning a Foreign Language: A textbook)*. Navchalno-metodichnij posibnik, Kiyiv: Kiyivskij nacionalnij lingvistichnij universitet, 102 s.
7. Massonov, AV 2009. *Psihologichni bar'yeri v diyalnosti lyudini (Psychological Barriers in Personal Activity)*. Dostupno: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/5.pdf.pdf>. [14 Kvitenn 2021].
8. Massonov, AV 2014. 'Psihologichni bar'yeri u profesijnomu samoviznachenni osobistosti (Psychological Barriers in Professional Self-Determination of Personality)', *Psihologiya i suspilstvo*, № 2 (56), s. 73-89.
9. Morska, LI 2012. 'Sutnist i viznachennya komunikativnih strategij u profesijnomu diskursi (The Essence and Definition of Communicative Strategies in Professional Discourse)', *Naukovi zapiski Ternopil'skogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni Volodimira Gnatyuka*, Seriya: Pedagogika, № 3, s. 67-74.
10. *Proyekt Konceptualnih zasad derzhavnoyi politiki shodo rozvitku anglijskoyi movi u sferi vishoyi osviti (The Draft of the Conceptual Principles of State Policy for the Development of the English Language in the Field of Higher Education)*. Dostupno:

- <<https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytky-angliiskoi-movy/#post-6085-footnote-2>>. [14 Kvitin 2021].
11. Sopilko, NV 2008. *Osoblivosti podolannya psihologichnih bar'yeriv u studentiv u procesi navchannya (Peculiarities of Overcoming Students Psychological Barriers in the Teaching Process)*. Avtoref. dis. kand. nauk, *Nacionalna akademiya Derzhavnoi prikordonnoyi sluzhbi Ukraini imeni Bogdana Hmelnickogo*, Hmelnickij, 16 s.
 12. Ushakova, IM 2015. 'Samoocinka yak osnova psihologichnogo zahistu osobistosti (Self-esteem as a basis for self-protection strategies of the Personality)', *Problemi ekstremalnoyi ta krizovoyi psihologii*, Vip. 17, s. 285-293.
 13. Shovkovij, V & Shovkova, T 2018. 'Komunikativno-strategichna kompetentnist v konteksti rozroblennya zmistu navchannya majbutnih filologiv nimeckoyi movi (pochatkovij etap) (Communicative and Strategic Competence in the Context of Developing the Content of Teaching Future Philologists of the German Language (the Initial Stage))', *Naukovi zapiski Ternopil'skogo nacionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni Volodimira Gnatyuka*, Seriya: Pedagogika, № 2, s. 81-88.
 14. Shur, NM 2020. 'Movnij kouching yak tehnologiya navchannya anglijskoyi movi profesijnogo spryamuvannya u nelingvistichnih ZVO (Language Coaching as a Technology of Teaching ESP in Non-linguistic HEIs)', *Visnik Kiyivskogo nacionalnogo lingvistichnogo universitetu*. Seriya: Pedagogika ta psihologiya, Vipusk 32, s. 143-150.
 15. Yakovleva, NV 2003. *Psihologo-pedagogichni umovi podolannya komunikativnih bar'yeriv u procesi vivchennya inozemnoyi movi (Psychological and Pedagogical Conditions for Overcoming Communication Barriers in the Process of Learning a Foreign Language)*. Avtoref. dis. kand. nauk, *Nacionalnij pedagogichnij universitet imeni M.P. Dragomanova*, Kiyiv, 25 s.
 16. Thornbury, S 2017. *30 Language Teaching Methods*, *Cambridge University Press*, 130 p.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.32(4)-5

УДК 004.853

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF BLENDED LEARNING WITH THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES

М. В. Мар'єнко

А. С. Сухіх

Актуальність дослідження. В запровадженні обмежень, що спрямовані на боротьбу з COVID-19, в більшості шкіл України поряд з очною формою навчання однією з найрозповсюдженіших форм навчання після дистанційна форма навчання. Однак, широкого впровадження потребує не лише дистанційна, але й змішана форма навчання.

Постановка Враховуючи

теми

зв'язку із карантинних

обмежень, що спрямовані на боротьбу з COVID-19, в більшості шкіл України поряд з очною формою навчання однією з найрозповсюдженіших форм навчання після дистанційна форма навчання. Однак, широкого впровадження потребує не лише дистанційна, але й змішана форма навчання.

проблеми.
необхідність

Urgency of the research. Due to the introduction of quarantine restrictions aimed at combating COVID-19, distance learning has become one of the most common forms of education in most Ukrainian schools, along with full-time education. However, not only distance but also blended learning needs to be widely implemented.

Target setting. Given the significant pedagogical potential and